

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ผู้เขียนมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุป

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทุกสังคมประสบอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การทำร้ายร่างกาย ถือเป็นความผิดอาญาและละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยถือเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การกระทำที่ไม่ถึงกับเป็นความผิดอาญา เช่น การคุกคาม การรบกวน ส่วนการกระทำที่เป็นการทำร้ายร่างกายนั้น เช่น ตบ ตี ชก กระแทบ ซ้อม หรือการกระทำประการอื่นๆ แม้กระทั้งการไม่ให้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีพถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน

ปัญหาดังกล่าวเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้สังคมได้ตระหนักว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวและสังคม มาตรการในการคุ้มครองคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยนั้น สถานะทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยที่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนแตกต่างจากการทำร้ายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันในการดำเนินคดีทางอาญาหรือทางแพ่งแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพกลับก่อให้เกิดปัญหาไม่พึงประสงค์ตามมา เช่น ครอบครัวแตกแยกไม่มีผู้ดูแล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52

“เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซง และการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น...”

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นนี้เท่ากับเป็นการกำหนดให้รัฐต้องมีหน้าที่ ปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นเมื่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าว รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ซึ่งในปัจจุบันได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น¹ โดยเจตนารมณ์ในการออกพระราชบัญญัตินี้ ก็เนื่องมาจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวข้องกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิด มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจึงสอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การนำไปใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น หากพิจารณาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในฐานะที่เป็นพฤติกรรมการกระทำระหว่างกันของมนุษย์แทนที่การพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่ยังมีข้อจำกัดในการกำหนด ขอบเขตและบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ การใช้ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ย่อมแสดงให้เห็น

¹ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก.

เห็นถึงสภาพของการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายได้อย่างชัดเจน การมองความรุนแรงในครอบครัวในมิตินี้ จึงสอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มองว่าการกระทำผิดเป็นการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคล และการอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย สามารถทำได้โดยใช้การสนทนาพูดคุยและทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้ความต้องการของผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับการตอบสนอง ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) และคู่กรณีมีความปรองดองกัน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงความสอดคล้องระหว่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ว่ามีความสอดคล้องมากน้อย เพียงใด เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะแนวทางในเรื่องของการนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ดังนี้

- 1) บัญญัติถึงนิยามของความรุนแรงในครอบครัวให้ชัดเจนว่า หมายถึงการทำอันตรายต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะใดบ้าง และให้บัญญัติว่า ไม่รวมถึงการทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น
- 2) ตัดทอนบทบัญญัติในมาตรา 4 ในส่วนที่ว่า “... แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น...” ออก เนื่องจากเป็นการขัดแย้งต่อหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างชัดเจน เพราะเป็นการดึงเอามาตรการทางอาญาปกติเข้ามาอีก
- 3) กำหนดขอบเขตการตรวจสอบของชุมชน ว่าต้องมากน้อย แค่ไหน เพียงใด โดยจะต้องมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ และควรกำหนดเจ้าหน้าที่เข้ามาในการตรวจสอบข้อมูลการรับแจ้งเหตุจากบุคคลภายนอก
- 4) กำหนดให้สามารถดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการตามพระราชบัญญัติ เนื่องจากจะเป็นการดึงปัญหาออกจากระบบปกติและเข้าสู่รูปแบบของการการสมานฉันท์อย่างสมบูรณ์
- 5) ไม่ควรกำหนดให้นำมาตรการทางอาญาที่เคร่งครัดมาใช้ในพระราชบัญญัติ เช่น ในเรื่องของการนำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในมาตรา 8 เนื่องจากไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติ

6) นำหลักในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ โดยเฉพาะในกรณีความรุนแรงที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดและเป็นผู้เสียหาย

7) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติจะได้มีประสิทธิภาพและมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นน้อย

8) ส่งเสริมให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อเป็นตัวดึงให้คดีออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ลดปริมาณคดีที่ตั่งค้างในศาล

9) จัดสวัสดิการให้กับผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อเข้ามาส่งเสริมกระบวนการตามพระราชบัญญัติ ให้มากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการบ้านพักสำหรับผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

10) ศึกษาถึงข้อมูลในเชิงคุณภาพ และปริมาณในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นระยะ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงมาตรการตามพระราชบัญญัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

11) จัดหาหน่วยงานที่รองรับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือจัดระบบการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบองค์รวมขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้คดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวทุกคดีได้รับการแก้ปัญหาย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์